

І.Г. ЧУПРИНА, Н.В. УЛЬЯНЧЕНКО

ОКРЕМІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто питання організації та функціонування вітчизняного ринку молока та молочної продукції. Проаналізовано та здійснено оцінку сучасного стану ринкових відносин у молокопродуктовому підкомплексі. Здійснено огляд актуальних проблем та особливостей функціонування молокопереробного комплексу України, проаналізовано динаміку попиту й пропозиції на основні види молочної продукції. Окреслено можливості та напрями регулювання вітчизняного ринку молока. Сформульовано першочергові організаційно-економічні заходи, спрямовані на розширення експортного потенціалу українських молокопереробних підприємств. Метою роботи є висвітлення передумов розвитку молокопереробних підприємств України з огляду на світові та внутрішні особливості ринку. Розроблено пропозиції щодо їх удосконалення, методологічні положення для економічної оцінки стану та пропозицій розвитку молочної продукції. Запропоновано заходи щодо удосконалення взаємовідносин між підприємствами молокопродуктового сектору.

Ключові слова: молочне виробництво, удій молока, імпорт, експорт, ціна, концентрація виробництва, переробні підприємства, конкурентоспроможність підприємства.

В статье рассмотрены вопросы организации и функционирования отечественного рынка молока и молочной продукции. Проанализированы и осуществлена оценка современного состояния рыночных отношений в молокопродуктовом подкомплексе. Осуществлен обзор актуальных проблем и особенностей функционирования молокоперерабатывающего комплекса Украины, проанализирована динамика спроса и предложения на основные виды молочной продукции. Определены возможности и направления регулирования отечественного рынка молока. Сформулированы первоочередные организационно-экономические меры, направленные на расширение экспортного потенциала украинских молокоперерабатывающих предприятий. Целью работы является освещение предпосылок развития молокоперерабатывающих предприятий Украины, учитывая мировые и внутренние особенности рынка. Разработаны предложения по их совершенствованию, методологические положения для экономической оценки состояния и предложений развития молочногo рынка. Предложены меры по совершенствованию взаимоотношений между предприятиями молокопродуктовогo сектора.

Ключевые слова: молочное производство, удой молока, импорт, экспорт, цена, концентрация производства, перерабатывающие предприятия, конкурентоспособность предприятия.

The issues of organization and functioning of the milk and dairy market are considered in the article. An estimation of the current state of market relations in the dairy product subcomplex has been analyzed and evaluated. The review of actual problems and features of the functioning of the dairy processing complex in Ukraine was analyzed, the dynamics of demand and supply on the main types of dairy products was analyzed. The possibilities and directions of regulation of the domestic milk market are outlined. The primary organizational and economic measures aimed at expanding the export potential of Ukrainian dairy processing enterprises are formulated. The aim of the work is to highlight the preconditions for the development of dairy processing enterprises of Ukraine in view of the world and internal market characteristics. Proposals for their improvement, methodological provisions for the economic evaluation of the state and proposals for the development of the dairy market have been developed. Proposed measures to improve the relationship between enterprises of the dairy sector.

Keywords: milk production, milk yield, import, export, price, concentration of production, processing enterprises, competitiveness of the enterprise.

Вступ. Серед основних шляхів виходу України з економічної кризи є інтенсивний розвиток регіональних аграрних ринків. Складовою частиною аграрного ринку виступає ринок молока і молокопродуктів. За науково обґрунтованими нормами харчування молочні продукти повинні складати третину харчового раціону людини. Тому погіршення стану ринку молока і молочних продуктів негативно впливає на харчування населення, а отже, і на здоров'я нації.

Внаслідок впливу чинників загальноекономічного та внутрішньогалузевого характеру в молочній галузі протягом останнього десятиріччя спостерігаються негативні процеси: зменшення обсягів виробництва, скорочення поголів'я та зниження продуктивності корів, товарності, зростання збитковості. Як наслідок, зменшились обсяги виробництва молочних продуктів, зросла різниця між закупівельними і роздрібними цінами та регіональна варіація роздрібних цін на продукцію, стала очевидною нерозвиненість ринкової інфраструктури та відносин між виробниками молока, переробниками й іншими агентами ринку. Вищезазначені явища позначились на катастрофічному зниженні рівня споживання молока і молочних продуктів.

На сучасному етапі реформування економіки України недостатньо вирішеним питанням залишається пошук шляхів ефективного розвитку ринкового господарства з метою регулювання обсягів виробництва продукції та її збуту. Особливо відчутно ця проблема позначається на функціонуванні продовольчого ринку, рівень розвитку якого впливає на забезпеченість населення продуктами харчування та соціально-економічний стан держави.

Особливі властивості молока і продуктів його переробки зумовлюють необхідність стабільного розвитку виробництва та збуту цих продуктів: безперервного забезпечення населення молочними продуктами та гарантованого надходження сировини до переробних підприємств. Тому ефективний розвиток молокопродуктового підкомплексу можливий лише в умовах злагодженої роботи всіх підприємств, пов'язаних із виробництвом, переробкою та реалізацією молока і молокопродуктів.

Мета роботи. Метою даної роботи є висвітлення передумов та сучасних тенденцій розвитку молокопереробних підприємств України з огляду на світові та внутрішні особливості ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку ринку молочної продукції присвячено багато публікацій, серед яких варто

виділити праці В. І. Бойко, О. М. Шпичак, П. Т. Саблука, В. Савицької, М. М. Ільчука, М. К. Пархомця, А. Г. Мелюхін, А. А. Омеляненко, В. Островського, Г. Ткаченко, К. Ряполов та інших, які знайшли відображення основних аспектів ефективності виробництва молока й молочної продукції. Разом з цим постійна зміна організаційно-правових умов ведення господарства в цій сфері потребує подальших аналітичних та практичних досліджень.

Постановка проблеми. Молочна промисловість України є великою індустріальною галуззю, виробнича потужність якої з переробки молока досягає 18 млн.т. на рік. Наявні потужності переробної промисловості використовуються в середньому на 20-45%. Як відомо, рівень їх використання залежить, з одного боку, від кількості та якості сировини, з іншого - купівельної спроможності населення. Причому, деякі вчені, в аспекті першопричини неповне використання потужностей, звертають увагу на зниженні купівельної спроможності. Так, зниження реальних доходів населення та наявність високої еластичності попиту за доходом зумовили зменшення споживання молочної продукції, а отже, виробництва її на молокозаводах, що негативно вплинуло на обсяги заготівель продукції молока в сільськогосподарських підприємствах. Інші - причиною вважають брак високоякісної сировини за рахунок зменшення поголів'я та зниження продуктивності корів. Аналіз цієї причинно-наслідкової послідовності має здійснюватися в площині пошуку несприятливих факторів у функціонуванні переробної промисловості як основи для визначення несприятливих факторів у функціонуванні переробної промисловості пріоритетів з тим, щоб їхня реалізація стала умовою для успішного вирішення проблем.

Виклад основного матеріалу. Ринок молочної продукції, як і продовольчий ринок в цілому, являє собою складну економічну систему, що функціонує під впливом різних факторів. Ринок передбачає в першу чергу підтримку рівноваги між попитом і пропозицією на певний товар. У цьому процесі важлива роль належить регулюванню виробництва продукції, її переробки, збуту і споживання.

Продуктові межі товарного ринку визначаються, виходячи з виду діяльності, можливостей взаємозаміни послуг і товарів.

Сировиною для виробництва молочної продукції є молоко.

Існують різні види молока, в тому числі коров'яче, козяче, кобиляче. За даними переробних підприємств в промисловій переробці використовується (надходить) в основному коров'яче молоко, так як інші види молока виробляються в невеликих кількостях і використовуються найчастіше населенням тільки для власних потреб [1].

Молоко як продукт відноситься до соціально значущої групи товарів. У молоці міститься понад 100 цінних компонентів: до 20 збалансованих амінокислот, майже стільки ж жирних кислот і

сахарлактоза. Молоко включено до складу споживчого кошика для основних соціально-демографічних груп населення (працездатне населення, пенсіонери, діти).

Молоко, призначене для промислової переробки, має відповідати вимогам ДСТУ 2661:2010 (поширюється на молоко коров'яче питне (далі — молоко питне), що виробляють із молока-сировини коров'ячого, яке підлягало нормалізації, температурному обробленню, пакуванню до або після оброблення, охолодження до заданих режимів та призначене для безпосереднього вживання в їжу.), ветеринарним і санітарним правилам [2].

Молочна галузь займає вагоме місце в структурі харчової промисловості України, є провідною ланкою у вирішенні продовольчої проблеми країни. Адже, молоко, як один з головних базових продуктів харчування (характерна особливість якого — легка засвоюваність організмом) є важливою складовою здорового раціону.

На сучасному етапі функціонування підприємств молокопродуктового підкомплексу, поставлені високі вимоги щодо безпечності, ефективності та прибутковості виробництва молока і молокопродуктів належної якості, що вимагає від переробних підприємств постійного удосконалення матеріальної бази, своєчасної заміни та модернізації морально застарілого та фізично спрацьованого обладнання, впровадження нових технологій, інтеграції виробничих процесів, підвищення рівня кваліфікації працівників тощо.

За останні роки для молочного ринку України характерна сильна нестабільність [3]. На молочну галузь впливає економічна ситуація в країні і на міжнародному ринку. В країні спостерігається скорочення споживання молочних продуктів через їх різке подорожчання. Українці споживають 220 кг молочних продуктів на душу населення. Цей показник значно нижче, ніж в ЄС, де людина споживає 260 кг молочної продукції в рік.

Таким чином, важливим фактором, який впливатиме на розвиток молочного ринку в Україні, є ціна як на сировину, так і на готову продукцію. І якщо перша формує дефіцитний ринок, то друга в чомусь залежить від державного регулювання, адже виробники повинні погоджувати підвищення цін на такі «соціальні» продукти, як молоко, сметана, сир.

Світове виробництво молока невинно зростало протягом минулих десятиріч, додаючи щороку у середньому 2%. У 2015 воно сягнуло 800 млн. тон, згідно з даними OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025 [4]. Найбільшими виробниками є ЄС, Індія та США які втроях виробляють половину молока у світі. Китай виробляє лише 5% і ділить з Пакистаном 4 і 5 місця. Україна знаходиться у другій десятці найбільших країн-виробників з обсягом 10,6 млн. тон і має частку 1,3% у світовому виробництві.

Коров'яче молоко, звичайно, є найбільш розповсюдженим. На його долю припадає 83% всього обсягу молока яке виробляється у світі, згідно даних FAOSTAT. Частка буйволового становить 13%, все

інше – козине, овече та інші види.

Середній надій на корову у світі становив 1,15 тон у 2015 р. У США цей показник найбільший – 10,15 тон. В ЄС отримали 6,87 тон, в Індії – 1,21 тон, у Китаї – 1,97 тон, у Російській Федерації – 3,62 тон. В Україні, згідно з даними Держстату, середній удій від однієї корови був на рівні 4,64 тон, причому показник для сільськогосподарських підприємств становив 5,35 тон, а для господарств населення – 4,44 тон. Динаміка цього показника в Україні позитивна. Протягом останніх 5 років середня продуктивність корови збільшувалась приблизно на 1% щороку. Світовий показник надоїв на корову за останні 5 років істотно не змінився.

Більш за все у світі молоко споживається у формі свіжих молочних продуктів загальне виробництво яких склало 415 млн. тон у 2015 році. Тут лідерами є Індія (23%), ЄС (11%), Китай (10%), Пакистан (8%) і США (6%). Необхідно зазначити, що в цю категорію потрапляє також молоко, яке споживається у сирому вигляді і саме це пояснює високі позиції країн, що розвиваються у топі світових виробників. Наприклад, у Китаї майже все молоко власного виробництва споживається у формі свіжих молочних продуктів. Україна, згідно з даними наведеними у OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025, потрапляє у Топ-10 найбільших виробників свіжих молочних продуктів з обсягом 8 млн. тон [5].

Проводячи аналіз залежності цін на молоко в Україні від світових, можна привести свіжі дані з щорічної Міжнародної наукової молочної конференції, яка нещодавно відбулася в Генті, Бельгія. У конференції взяли участь 77 вчених з 42 країн світу [6].

Особливу увагу було приділено світовій молочної кризі, її причинам та наслідкам.

Основними причинами кризи названі [7]:

- зниження попиту на молочну продукцію в зв'язку з високою ціною, яка спостерігалася останні два роки
- уповільнення темпів зростання світового ВВП
- зниження цін на нафту
- девальвація національної валюти в ряді країн
- скорочення імпорту молочної продукції Китаєм і Венесуелою
- російське ембарго на імпорту
- скасування молочної квоти в ЄС з 2015 року

Все це сприяло суттєвому зниженню світової закупівельної ціни на молоко: у травні 2016 вона пододала рубіж з 2009 року - 22,1 USD / 100 кг.

Найближчі роки будуть характеризуватися тривалим зростанням імпортозалежності від сировини. Причому географія імпорту буде достатньо широкою - Білорусія, Польща, Нова Зеландія, Бразилія, що підтверджує, що молочно галузь України вже достатньо інтегрована в світову економіку.

Крім того, молокопереробні підприємства України через низьку якість сировини втрачають значні суми при реалізації молочної продукції на західному та російському ринках. На зовнішньому ринку за сухі молочні продукти українські підприємства одержують за тону на 300 - 400 доларів

США менше, тому що на Заході, через низькі якісні показники, ця продукція використовується на технічні й кормові цілі. Також слід зважати на експортні ціни, попит на зовнішньому ринку та інші чинники [8].

Також до проблем, що вплинуть на подальший розвиток галузі, слід віднести відсутність гнучкої програми кредитування проектів, застосування малоефективних стратегій просування товарних марок, недостатня диверсифікація продукції.

Ринок молочної продукції України через свою незаповненість є досить перспективним, оскільки є потенціал росту споживання. Крім того, є можливості виходу на найближчі експортні ринки країн МС та СНД, а у перспективі – ЄС та третіх країн. Головне, що потрібне для цього підвищити конкурентоспроможність.

Вдосконалення регіонального ринку молока і молочних продуктів має включати: забезпечення відповідності рівня виробництва молока і молочних продуктів споживчому попиту; формування ефективної інфраструктури, запровадження екологічних обмежень на всіх стадіях виробництва; зняття адміністративних обмежень на переміщення продукції між регіонами; концентрацію виробництва у найбільш сприятливих за природно-географічними та соціально-економічними умовами районах.

На вибір споживача найбільше впливає ціна продукції, її якість, упаковка і строк зберігання.

Концентрація виробництва молока на великих спеціалізованих фермах сприяє збільшенню обсягів завою молока на переробні підприємства, забезпечує ефективне використання транспорту, дозволяє здійснювати комплексну та глибоку переробку сировини. Це знижує питомі капітальні вкладення та експлуатаційні витрати, підвищує рівень механізації, сприяє збільшенню обсягів виробництва, скорочує виробництво нерентабельних видів продукції на дрібних заводах.

Особливості сільського господарства взагалі та молочного виробництва, зокрема, диктують необхідність державного регулювання ринку молока і молочних продуктів. До основних напрямків державного регулювання належать: створення конкурентного середовища, захист від недобросовісної конкуренції і стимулювання попиту на молочну продукцію. Державне регулювання ринку повинно ґрунтуватися на розширенні економічних і звуженні адміністративних методів управління. Тому держава повинна проводити цілеспрямовану фінансову, кредитну, цінову та податкову політику щодо розвитку ринку молока і молочних продуктів з метою стимулювання зростання рівня їх виробництва.

Основними перспективами розвитку будуть наступні ознаки:

- створення нових та реконструкції існуючих механізованих великотварних господарств із застосуванням сучасних розробок у галузі молочного скотарства (зокрема, впровадження сучасних технологій утримання та годівлі тварин);
- формування стада племінної худоби молочного напрямку продуктивності;

- поліпшення та розвиток кормової бази на основі органічного землеробства;
- налагодження ефективної системи закупівлі молока-сировини у господарств населення шляхом створення пунктів заготівлі молока (оснащених холодильним та лабораторним обладнанням для проведення первинних аналізів якості молока), що перебуватимуть у власності молокопереробних підприємств;
- забезпечення взаємовигідних інтеграційних зв'язків “виробництво-переробка-збут” на основі комплексної державної програми розвитку молочної галузі;
- з метою забезпечення виробництва молока та молокопродуктів необхідно прискорити процес впровадження на молокопереробних підприємствах систем менеджменту, що побудовані у відповідності із міжнародними стандартами [9], зокрема: ISO 9000 (система управління якістю); ISO 14000 (екологічний менеджмент); ISO 22000 (НАССР) та застосування геронтологічного підходу у виробництві, що забезпечують довіру споживачів і, відповідно, підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.
- надання інформаційної підтримки з боку державних органів влади вітчизняним товаровиробникам щодо якості та безпечності молокопродуктів з метою адаптації підприємств галузі до європейських вимог з гігієни та якості;
- підвищення рівня обізнаності спеціалістів, відповідальних за проведення контролю якості молока та молокопродуктів у відповідності з міжнародними вимогами;
- сприяння проходженню міжнародної сертифікації вітчизняними молокопереробними підприємствами;
- надання державної підтримки виробникам молока;
- перегляд існуючих пільг на імпорт молокопродуктів.

Підвищити конкурентоспроможність вітчизняного молока та молочних продуктів можна комплексним підходом, насамперед виробляючи і постачаючи високоякісну сировину для переробки. Це можна досягти за рахунок створення власної сировинної бази шляхом розбудови ефективно діючих молочних кооперативів та оптимальної логістичної системи молочного ринку. Це, по-перше, дозволить виробляти молочну продукцію високої якості, яка йтиме на внутрішній ринок. По-друге, стане важливим чинником при ціноутворенні на ринку молочної продукції. Адже на ринку спостерігається значний вплив посередницьких структур при закупівлі сировини і реалізації її на переробні підприємства. При закупівлі молока посередниками закупівельна ціна його зростає в середньому на 15–30%. Тому пряма реалізація молока кооперативами переробним підприємствам певним чином зменшать негативний вплив посередника на ринку.

Висновки. Молочна галузь України зараз переживає не найкращі часи з ряду причин: з одного боку, різке падіння цін на молочну продукцію на світовому ринку, а з іншого - політична та економічна криза в країні, кардинальна зміна географії ринків збуту молочної продукції. Основна тенденція - це скорочення обсягів експорту. У минулому році Україна мала можливість експортувати сир та інші молочні продукти в Росію і в окупований Крим. З певними проблемами, не завжди безпосередньо, але експорт був, і досить істотний. У 2016 році такої можливості немає. Більш того, заблокований транзит в Казахстан і інші країни Центральної Азії, які теж є дуже важливими ринками збуту. Тобто, фактично, можна говорити про повну втрату ринку СНД, на який до 2014 року припадало понад 90% експорту

Друга тенденція - це низькі запаси сировини на підприємства-переробники. Якщо в на початку 2015 року в багатьох підприємств взимку були істотні запаси сухого молока і масла, то в 2016 рік вони увійшли з рекордно низькими запасами.

Третя тенденція - це зниження світових цін на молокопродукти. Результати аналізу молочного ринку України, який регулярно проводиться державою, починаючи з 1991 року, показують загальну тенденцію до уповільнення розвитку сфери виробництва молочних продуктів. Це пов'язано в першу чергу з деструктивними процесами в сфері економіки, постійною нестачею грошей на впровадження сучасних технологій, виробництво неякісної продукції.

Також спостерігається підвищення цін та скорочення виробництва. Дана тенденція особливо чітко простежується за останні кілька років. У 2012 році, коли, здавалося б, ситуація на ринку молока трохи стабілізувалася, почалася «сирна війна» з Росією, що призвело до перенасичення вітчизняного ринку сировиною. В результаті ціни на молоко різко впали, господарства масово зменшували свої стада, щоб скоротити удій молока.

Отже, в умовах розвитку переробки сільськогосподарської сировини безпосередньо в аграрних підприємствах не можна вирішити проблеми забезпечення регіону молочною продукцією в необхідній кількості, асортименті та відповідній якості. Тому виникає необхідність створення інтегрованих акціонерних переробних підприємств з участю сільськогосподарських товаровиробників всіх організаційних форм, а також розвивати кооперацію з метою якісної переробки та реалізації аграрної продукції. Для підвищення рівня виробництва молока необхідно впроваджувати досконалі технології утримання тварин, проводити племінну роботу та поліпшувати кормову базу. Також застосування податкової системи й основних принципів цінової політики, збалансування виробництва та реалізації сприятимуть налагодженню процесу відновлення та розвитку молочної галузі. Вирішення цієї проблеми повинно охоплювати всі основні складові ринкового механізму: пропозицію, попит і ціну на продукцію молока та продукти його переробки із врахуванням інтересів виробників, споживачів і держави.

Список літератури

1. *Березін О.В.* Продовольчий ринок України. Теоретико-методичні засади формування і розвитку: монографія / *О.В. Березін*. - К.: ЦУД, 2015. - 84 с.
2. *Захарченко Ю.М.* Что происходит на рынке молочных продуктов [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kontrakty.ua/business/companies/11179>
3. *Кудлай В.Г.* Ринок молока і молокопродуктів: стан, тенденції та перспективи розвитку. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://agroconf.org/content/u-nas-net-moloka-o-kotorom-zayavlyayet-nasha-statistika-vadim-chagarovskiy>
4. *Тивончук Я.О.* Формування та розвиток ринку молока та молокопродуктів в Україні / *Я.О. Тивончук* // Економіка АПК. -2016. - №12. - С.131-136.
5. *Тридед А.Н.* Концепция построения организационно-экономического механизма формирования стратегии развития предприятия / *А. Н. Тридед* // 2015. - С.115-116.
6. *Свиноус І. В.* Вплив якісних параметрів на формування закупівельних цін на молоко сільськогосподарських підприємств . [Електронний ресурс]. // Сталій розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
7. Світове зростання закупівельних цін на молоко стримає їх сезонне зниження в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/svitove_zrostannya_zakupivelnikh_tsin_na_moloko_strimae_ikh_sezonne_znizhennya_v_ukraini/.
8. *Новак І. М.* Тенденції розвитку світового ринку молока та досвід міжнародної торгівлі на зовнішніх ринках вітчизняних виробників молочної продукції. - Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
9. Молочний сектор - підсумки 2016 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agroconf.org/content/ukrayina-molochniy-sektor-pidsumki-2016>

References (transliterated)

1. *Berezin O.V.* Prodovol'chyj ry`nok Ukrainy`. Teorety`ko-metody`chni zasady` formuvannya i rozvy`tku: monografiya / *O.V. Berezin*. - K.: CzUL, 2015. - 84 P.
2. *Zaxarchenko Yu.M.* Chto proys`xodyt na rynke molochnyx produktov [Elektronnyj resurs]. - Rezhy`m dostupu: <http://www.kontrakty.ua/business/companies/11179>
3. *Kudlaj V.G.* Ry`nok moloka i molokoproduktiv: stan, tendencyi ta perspekty`vy` rozvy`tku. [Elektronnyj resurs]. - Rezhy`m dostupu: <http://agroconf.org/content/u-nas-net-moloka-o-kotorom-zayavlyayet-nasha-statistika-vadim-chagarovskiy>
4. *Ty`vonchuk Ya.O.* Formuvannya ta rozvy`tok ry`nku moloka ta molokoproduktiv v Ukraini / *Ya.O. Ty`vonchuk* // Ekonomika APK. -2016. - NO 12. - P.131-136.
5. *Try`ded A.N.* Koncepty`ya postroyen`ya organy`zacy`onno-ekonomy`cheskogo mexany`zma formy`rovany`ya strategy`y` razvy`ty`ya predp`ryat`ya / *A. N. Try`ded* // 2015. - P. 115-116.
6. *Svy`nous I. V.* Vply`v yakisny`x parametriv na formuvannya zakupivel`ny`x cin na moloko sil`s`kogospodars`ky`x pidp`ry`emstv . [Elektronnyj resurs]. // Stalyj rozvy`tok ekonomiky`. Vseukrayins`kyj naukovy`robny`chy`j zhurnal. Rezhy`m dostupu: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
7. *Svitove zrostannya zakupivel`ny`x cin na moloko stry`maye yix sezonne zny`zhennya v Ukraini* [Elektronnyj resurs]. Rezhy`m dostupu: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/svitove_zrostannya_zakupivelnikh_tsin_na_moloko_strimae_ikh_sezonne_znizhennya_v_ukraini/.
8. *Novak I. M.* Tendencyi rozvy`tku svitovogo ry`nku moloka ta dosvid mizhnarodnoyi torgivli na zovnishnix ry`nkax vitchy`znyany`x vy`robny`kiv molochnoyi produkciyi. - Innovacijna ekonomika. Vseukrayins`kyj naukovy`robny`chy`j zhurnal. - [Elektronnyj resurs]. Rezhy`m dostupu: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
6. *Molochnyj sektor - pidsumky` 2016* [Elektronnyj resurs]. Rezhy`m dostupu: <http://agroconf.org/content/ukrayina-molochniy-sektor-pidsumki-2016>

Надійшла (received) 02.12.2017

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Окремі тенденції та проблеми розвитку ринку молочної продукції в Україні / І.Г. Чуприна, Н.В. Ульяновченко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Х. : НТУ «ХПІ», 2017. – № 54 (1257). – С. 162-166. – Бібліогр. 9 назв. – ISSN 2304-621X.

Отдельные тенденции и проблемы развития рынка молочной продукции в Украине / И.Г. Чуприна, Н.В. Ульяновченко // Вестник НТУ «ХПИ». Серия: Актуальные проблемы управления и финансово-хозяйственной деятельности предприятия. – Х. : НТУ «ХПИ», 2017. – № 54 (1257). – С. 162-166. – Библиогр.: 9 назв. – ISSN 2304-621X.

Specific trends and problems of the development of breeds market in Ukraine / I.H. Chupryna, N.V. Ulianchenko // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of management and financially-economic activity of enterprise. – Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. – NO. 54 (1257) – P. 162-166. – Bibliogr.: 9. – ISSN 2304-621X.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Чуприна Ірина Геннадіївна – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; студентка; тел.: (066) 009 84 07; e mail: chuprinairina1994@gmail.com

Чуприна Ірина Геннадиевна – Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»; студентка; тел.: (066) 009 84 07; e mail: chuprinairina1994@gmail.com

Chupryna Iryna Henadiivna – National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", student; tel.: (066) 009 84 07; e mail: chuprinairina1994@gmail.com.

Ульянченко Наталя Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; доцент кафедри менеджменту та оподаткування, м. Харків, тел.: (050) 104-34-95; e mail: nata.ulyanchenko@gmail.com

Ульянченко Наталя Владимировна – кандидат экономических наук, доцент Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»; доцент кафедры менеджмента и налогообложения, г. Харьков, тел.: (050) 104-34-95; e mail: nata.ulyanchenko@gmail.com

Ulyanchenko Natalya Volodymyrivna – Candidate of Economical Sciences (Ph. D.), Docent, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Associate Professor at the Department of management and taxation, tel.: (050) 104-34-95; e mail: nata.ulyanchenko@gmail.com